

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 620 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukxonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoira Azimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta’siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta’minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta’minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta’sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta’minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta’lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlilikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o‘smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o‘g‘li, Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o‘zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo‘rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo‘nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O‘zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o‘zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po‘latov Abdulloh Xolxo‘jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta‘limida qo‘llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o‘g‘li	
Sun‘iy intellektlar yordamida o‘quvchilarni hayotiy faoliyat ko‘nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo‘rayevna, Kurbanov Azimjon Jo‘raboy o‘g‘li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukurullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o‘g‘li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O‘zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o‘zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o‘g‘li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o‘rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg‘ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O‘zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o‘g‘li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G‘aniev Elyor Sobirjonovich	
O‘zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрожжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari.....	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Qoraqalpog'istonda mehmonxona xo'jaligining hozirgi holati tahlili	530
Xalimova Fayoza Nafasovna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlar.....	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehriddin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinoz Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	

UDK: 33M:631 (575.1)

XALQARO BOZORDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH

Mengnorov Almardon Abdirahmonovich

PhD, dots., Renessans ta'lim universiteti

mengnorovalimardon@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada qishloq xo'jaligi rivojlanishini prognozlash xususiyatlari, M. Porterning raqobatbardoshlik konsepsiyasi, respublikamizda o'rta va uzoq muddatli reja konsepsiyasi, tizimli tahlil va optimal rejali qarorlar qabul qilishda barqaror iqtisodiy o'sishning ko'p variantli modellarini yaratish masalalari atroflicha o'rganilgan. Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlariga qo'yilayotgan sifat va xavfsizlik talablaridan kelib chiqib, yetishtirilayotgan mahsulotlarning xalqaro bozordagi o'rnini mustahkamlash, uning raqobatbardoshligini oshirish, cheklangan yer va suv resurslaridan samarali foydalanish, ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish hamda eksport geografiyasini kengaytirish bo'yicha izchil islohotlar uchun qo'shimcha choralarini ishlab chiqish va mehnat unumdorligini oshirish zarurati asoslangan.

Kalit so'zlar: xalqaro bozor, raqobatbardoshlik, ishlab chiqarish, hosildorlik, tannarx, yer va suv resurslari, samara, foyda, hajm, prognoz, eksport geografiyasi.

Abstract: This article examines the features of forecasting the development of agriculture, M. Porter's concept of competitiveness, the concept of medium-term and long-term planning in our republic, system analysis and the creation of multidimensional models of sustainable economic growth when making optimal planning decisions. Based on the requirements for the quality and safety of agricultural products in the world market, strengthen the position of grown products in international markets, increase their competitiveness, effectively use limited land and water resources, increase production volumes and expand the geography of exports, develop additional measures for consistent reforms and increase labor productivity.

Key words: international market, competitiveness, production, productivity, cost, land and water resources, efficiency, profit, volume, forecast, geography of exports.

Аннотация: В данной статье рассматриваются особенности прогнозирования развития сельского хозяйства, концепция конкурентоспособности М. Портера, концепция среднесрочного и долгосрочного планирования в нашей республике, системный анализ и создание многомерных моделей устойчивого экономического роста при принятии оптимальных плановых решений. Основываясь на требованиях к качеству и безопасности сельскохозяйственной продукции на мировом рынке, укрепит позиции выращиваемой продукции на международных рынках, повысит ее конкурентоспособность, эффективно использовать ограниченные земельные и водные ресурсы, увеличит объемы производства и расширит география экспорта разработка дополнительных мер для последовательных реформ и повышения производительности труда.

Ключевые слова: международный рынок, конкурентоспособность, производство, производительность, стоимость, земельные и водные ресурсы, эффективность, прибыль, объем, прогноз, география экспорта.

KIRISH

Hozirgi global iqlim o'zgarishi va jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida xalqaro oziq-ovqat bozorlarida davlatlar o'rtasida uning segmentlarini egallashda raqobatning kuchayishi, jumladan, O'zbekiston qishloq xo'jaligi va, ayniqsa, uning oziq-ovqat mahsulotlari yetishtiruvchi tarmoqlarini barqaror rivojlantirish, davlat agrar siyosatini strategik vazifalarni hal etish nuqtayi nazardan tubdan takomillashtirish, raqamli iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalarni joriy etishning istiqbolli yo'nalishlarini belgilash hamda ilmiy asoslangan bashoratlashning zamonaviy usullarini manzilli va maqsadli qo'llashni taqozo etmoqda.

Shu boisdan, davlatimiz rahbarining "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 2019-yil 23-oktabrdagi Farmonida "qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xarid qilish va sotishda bozor tamoyillarini keng joriy etish, sifat nazorati infratuzilmasini rivojlantirish, eksportni rag'batlantirish, maqsadli xalqaro bozorlarda raqobatbardosh, yuqori

qo'shilgan qiymatli qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tovarlari ishlab chiqarishni nazarda tutuvchi qulay agrobiznes muhitini va qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish" ustuvor yo'nalishlar etib belgilab berilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirish masalasi bugungi global oziq-ovqat xavfsizligi, eksport salohiyati va agrotexnologik ilg'orlik sharoitida alohida ilmiy e'tiborni talab etmoqda. Bu borada olib borilgan nazariy va amaliy tadqiqotlar qishloq xo'jaligi sohasida sifat, narx, standartlashtirish, logistika, hamda institutsional muhit kabi omillarning o'zaro bog'liqligini yoritadi.

Xalqaro miqyosda Michael Porter raqobat ustunligi kontsepsiyasida milliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini aniqlovchi asosiy omillar qatorida resurslardan samarali foydalanish, innovatsiyalar, bozor infratuzilmasi va davlat siyosatini ko'rsatadi. Porterning fikricha, agrar sektor o'z raqobatbardoshligini ichki imkoniyatlarni bozorga moslashtirish orqali oshiradi.

Philip Pardey va Julian Alston esa o'z tadqiqotlarida ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalarni qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyati bilan bog'lab o'rganadi. Ularning tahlillariga ko'ra, ilmiy yondashuvga asoslangan agrotexnologiyalar – ayniqsa urug'chilik, o'g'itlash va sug'orish tizimlari – mahsulotning sifat va hajm jihatdan barqarorligini ta'minlab, xalqaro bozordagi talabga mos kelishini kafolatlaydi.

O'zbekistonlik iqtisodchi S. S. Raxmatov o'z izlanishlarida milliy agrar eksportni rivojlantirishda logistika infratuzilmasi, qadoqlash texnologiyalari va eksport bozorlariga mos sertifikatlashtirish tizimining yetishmasligi raqobatbardoshlikka salbiy ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi. Raxmatovning takliflariga ko'ra, mahsulot yetishtiruvchidan to yakuniy iste'molchigacha bo'lgan zanjirning barcha bo'g'inlarida qiymat yaratish strategiyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, FAO (BMT Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti) va Jahon banki tomonidan tayyorlangan hisobotlar qishloq xo'jaligi mahsulotlarining global bozorlarda muvaffaqiyatli ishtirok etishi uchun standartlarga muvofiqlik, ekologik barqarorlik, va eksport diversifikatsiyasi asosiy strategik yo'nalishlar ekanini ta'kidlaydi.

Shuningdek, J. M. Antle tomonidan o'rganilgan ekologik va iqtisodiy samaradorlik yondashuvi asosida, barqaror ishlab chiqarish tizimlari orqali nafaqat eksport hajmi, balki xalqaro bozordagi imidj ham mustahkamlanadi. Bunday yondashuv nafaqat iqtisodiy foyda, balki ekologik xavfsizlik mezonlarini ham bir vaqtda ta'minlaydi.

Mazkur ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, xalqaro bozorda raqobatbardoshlik nafaqat mahsulot narxi, balki uning sifati, ekologik mezonlarga mosligi, logistika tizimi, brendlash darajasi va eksport infratuzilmasi bilan belgilanadi. Aynan shu jihatlar asosida raqobat ustunligini shakllantirishga qaratilgan kompleks yondashuvlar zarur hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy abstraktsiya, tahlil va sintez, ilmiy va umumiy tahlil, qiyoslash, o'zaro solishtirma tahlil usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlari bozorida kuzatilayotgan salbiy tendensiyalar tufayli raqobatning kuchayishi davlat organlari, oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari oldiga, ayniqsa global iqlim o'zgarishiga ta'sirchan qishloq xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha uzoq muddatga mo'ljallangan strategik chora-tadbirlarni aniqlash va baholash, ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish hamda olingan samarali ishlanmalarni amaliyotga joriy etishni ustuvor vazifalardan biri sifatida qo'yimoqda.

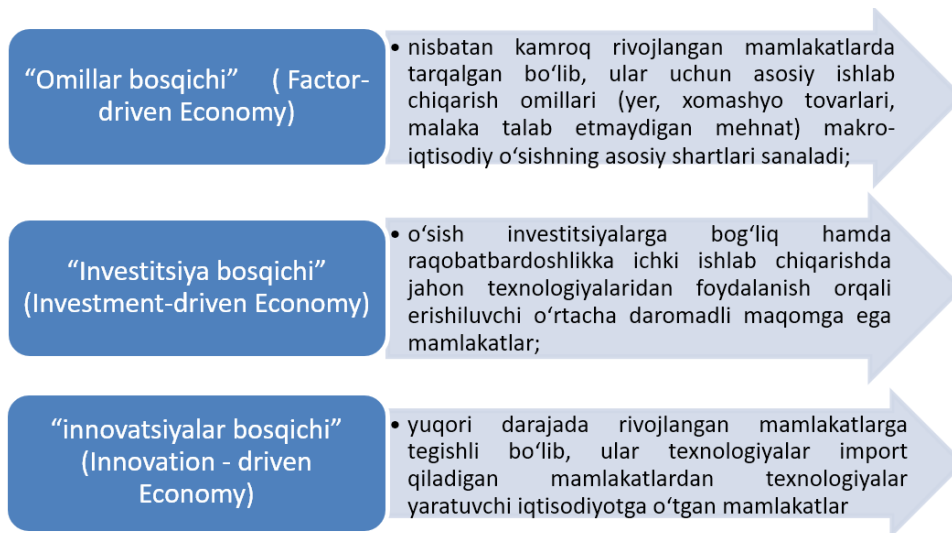
So'nggi yillarda jahon bozorida qishloq xo'jaligi mahsulotlariga qo'yilayotgan sifat va xavfsizlik talablaridan kelib chiqib, respublikamizda yetishtirilayotgan mahsulotlarning xalqaro bozorlardagi o'rini mustahkamlashda uning raqobatbardoshligini oshirish, yer va suv resurslaridan samarali foydalanish, mahsulot ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish va eksport geografiasini kengaytirish bo'yicha izchil islohotlar uchun qo'shimcha choralarni ishlab chiqish zarurati yuzaga kelmoqda.

Respublikada "Organic" va "Global G.A.P." xalqaro standartlari talablariga muvofiq mahsulot ishlab chiqarish, tartibga solish va muvofiqlashtirish tizimlarini rivojlantirish, qishloq va o'rmon xo'jaligi mahsulotlarining sifat va xavfsizlik ko'rsatkichlarini yaxshilash, eksport geografiasini kengaytirish, shuningdek, mamlakatimizning organik mahsulot ishlab chiqarish salohiyatidan to'liq foydalanish imkoniyatini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-maydagi "Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifat va xavfsizlik ko'rsatkichlari xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5995-sonli farmoni qabul qilingan. Ushbu farmonda organik qishloq xo'jaligi va organik oziq-ovqat

mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirish konsepsiyasi va uni amalga oshirish bo'yicha 2020–2025-yillardagi prognoz ko'rsatkichlari belgilangan.

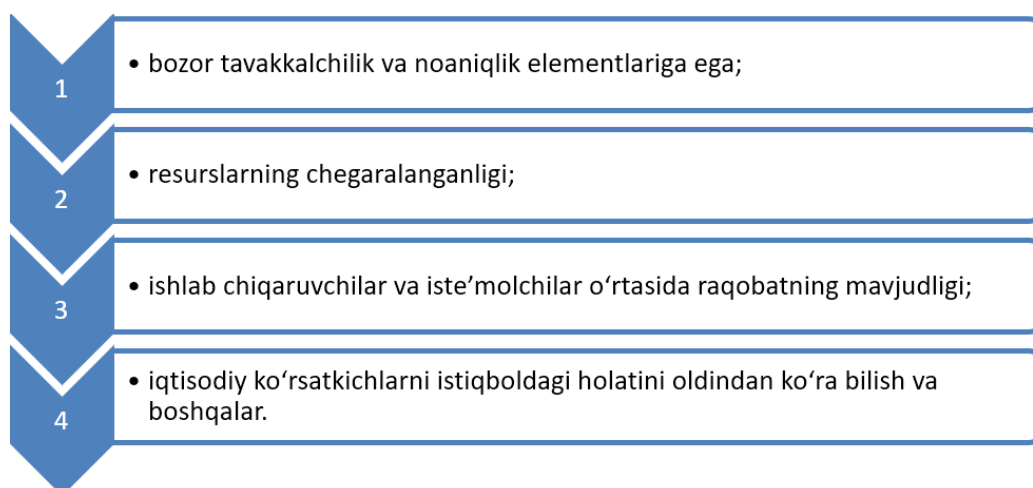
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish siyosatining muvaffaqiyati ko'p jihatdan milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga bog'liq (1-rasm).

1-rasm. Raqobatbardoshlik nazariyasi.

M. Porter tomonidan ishlab chiqilgan raqobatbardoshlik konsepsiyalarining amaliyotga joriy etilishi Jahon iqtisodiy forumi (Shveysariya)ning “Global raqobatbardoshlik dasturi” orqali amalga oshirilmoqda. Muhim makroiqtisodiy indikatorlarning mamlakatlararo qiyosiy tahlili – “competitiveness benchmarking” va “policy benchmarking” – so'nggi yillarda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tasarrufidagi xalqaro tashkilotlar tomonidan iqtisodiy tadqiqotlarda keng qo'llanilmoqda (Jahon iqtisodiy forumi – World Economic Forum, WEF; Rivojlanishni boshqarish xalqaro instituti – International Institute for Management Development, IMD). Ularning maqsadi – barcha milliy iqtisodiyotlar orasidan xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli raqobatlashayotgan majmualar va tarmoqlarni aniqlash, raqobatbardoshlikka ta'sir ko'rsatayotgan, shuningdek mamlakatning raqobat ustunligini belgilovchi omillarni ajratib ko'rsatishdan iborat. Bu tizimlar raqobat darajasi bo'yicha differensiallashgan, muvofiqlashtirilgan ko'rsatkichlardan asos sifatida foydalanadi.

Rivojlanishning uch bosqichga bo'linishi Jahon iqtisodiy forumi tomonidan taklif etilgan raqobatbardoshlik nazariyasiga asoslanadi (2-rasm).

2-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini raqobatbardoshligini oshirishda iqtisodiy jarayonlarni modellashtirish o'ziga xos xususiyatlari.

Hozirgi vaqtda muayyan mamlakatni rivojlangan davlatlar qatoriga qo'shish uchun yaratilayotgan yalpi ichki mahsulot tarkibida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasi hissasi 65 foizdan yuqori bo'lishi

asosiy mezon hisoblanadi. Mamlakatimiz iqtisodiyoti rivojlanishining hozirgi bosqichida kichik biznes va xususiy tadbirkorlar soni hamda sifatiga qo'yilayotgan talablar oshib bormoqda. Bu esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish tarmoqlarida iqtisodiy o'sish omillarini aniqlash, shuningdek, iqtisodiy samaradorlikka erishishni muhim vazifaga aylantiradi.

Birgina qishloq va o'rmon xo'jaligi sohasida yangidan tashkil etilgan korxonalar va mikrofirmalar soni tahlil qilinganda, 2020-yilga nisbatan 4,5 barobar ortganligini ko'rish mumkin [6].

Istiqbolda mahsulot ishlab chiqarish hajmini aniqlash, avvalo, sohaga oid meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirish uning o'ziga xos xususiyatlari, qonuniyatlari va tabiiy-iqlim omillari bilan bog'liqligini izohlashga asoslanadi. Bu esa muayyan tadqiqot obyektining ishlab chiqarish faoliyatida yuzaga kelayotgan o'zgarish holatlarini e'tiborga olgan holda, ilmiy asosda bashoratlashni taqozo qiladi (3-rasm).

3-rasm. Meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari tizimi.

Iqtisodiy jarayonlar turli xil bo'lib, ular bir-biridan aniq belgilari bilan farqlanadi. Ekonometrik va iqtisodiy-matematik usullar milliy iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini kompleks tahlil qilish, barqaror iqtisodiy o'sishning ko'p variantli modellarini yaratish, milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish hamda taqchil resurslardan optimal foydalanish yo'nalishlarini aniqlash, mavjud muammolarni analitik ifodalash va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida iqtisodiy jarayonlarning matematik modellarini tuzish imkonini beradi. Shuningdek, bu usullar endogen va ekzogen omillar ta'sirini aniqlashga, milliy iqtisodiyotdagi tarmoqlar hamda korxonalarining biznes jarayonlarini modellashtirishga ko'maklashadi.

Qishloq xo'jaligida ko'plab iqtisodiy jarayonlar va hodisalar o'zaro korrelyatsion bog'lanishga ega bo'lib, ular ishlab chiqarish funksiyalari ko'rinishida ifodalanadi. Ushbu funksiya ko'p omilli iqtisodiy jarayonlarning matematik modeli bo'lib, sodir bo'layotgan hodisalarning o'zaro bog'liqligini, hamda ishlab chiqarish jarayonlariga ta'sir qiluvchi omillar natijasida qanday ko'rsatkichlarga erishish mumkinligini aniqlaydi.

Demak, qishloq xo'jaligi tarmoqlarida hosildorlik, mahsuldorlik, tannarx va ularga ta'sir etuvchi ko'plab omillarning o'zaro bog'liqligini matematik funksiyalar shaklida ifodalash mumkin.

Ishlab chiqarish funksiyalarining umumiy ko'rinishini quyidagicha ifodalash mumkin:

$$Y=f(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

bu yerda, Y-natijaviy ko'rsatkich; x_1, x_2, \dots, x_n - ishlab chiqarish omillari. Ular bog'liq o'zgaruvchilar ham deb nomlanadi.

Ko'p sonli omillarning ishlab chiqarish natijalariga ta'siri korrelyatsion tahlil asosida o'rganiladi. Korrelyatsion tahlil – bu matematik statistikaning uslublar to'plamidan iborat bo'lib, u tadqiq qilinayotgan hodisalarning belgilari o'rtasidagi sonli bog'liqlik va o'zaro aloqadorlikni aniqlashga xizmat qiladi.

Jahon tajribasini o'rganish asosida qishloq xo'jaligining prognoz davridagi rivojlanishiga ta'sir qiluvchi narxni rag'batlantirish, integrallashgan qiymat zanjirlarini tashkil etish, tashqi bozorlarni kengaytirish, iqlim o'zgarishi, institutsional o'zgarishlar va innovatsion texnologiyalarni tanlash kabi omillarni kiritish mumkin.

Respublika miqyosida davlatimiz rahbariyati va hukumat tomonidan yuqoridagi barqarorlik yo'nalishlarida olib borilayotgan izchil agrar siyosat, o'z navbatida, qishloq xo'jaligining istiqbolli rivojlanishini ta'minlash bilan birga, tarmoqning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari barqaror o'sishiga mustahkam zamin yaratmoqda (2.1-jadval).

Masalan, tahlil qilinayotgan 2017–2022-yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 2,37 barobar, investitsiyalar hajmi esa 8,8 martaga oshgan. Aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari 1377,2 ming so'mdan 6678,5 ming so'mgacha o'sgan.

1-jadval. Qishloq xo'jaligi rivojlanishining asosiy indikatorlari va ularning o'zgarish tendensiyasi¹.

Ko'rsatkichlar	Yillar:						2022 y. 2017y.ga nisbatan, (+),(-)
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Ekin maydonlari, ming ga	3474,5	3396,0	3309,4	3396,1	3340,6	3353,3	-121,2
Qishloq xo'jaligi yalpi maxsuloti, mlrd. co'm.	148199,3	187425,6	216283,1	250250,6	303415,5	347564,4	+199365,1
Shu jumladan:							
Dexqonchilik	83303,4	98406,4	111904,8	123858,8	152130,4	179853,4	+96550
Chorvachilik	64895,9	89019,2	104378,3	126391,8	151285,1	167711,0	+102815,1
Investitsiyalar, mlrd \$	1,2	1,25	1,4	1,5	1,65	1,8	+0,6
Aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi maxsuloti, mln. so'm	4,5	5,9	6,7	7,7	9,1	10,2	+5,7
YalM tarkibida qishloq xo'jaligining ulushi, %	34,0	31,5	28,1	28,2	25	25,1	-8,9
Qishloq xo'jaligida band xodimlar soni, mln. kishi	3,7	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4	-0,3
Shu jumladan ularning ulushi, %	27,2	26,6	26,2	26,3	26,3	26	-1,2

Shu davrda ekin maydonlarining 3474,5 ming ga.dan 3353,3 ming ga.gacha qisqarganini e'tirof etish o'rinli. Shu bilan birga, iqtisodiyotning boshqa sohalarida ham yuqorida qayd etilgan islohot yo'nalishlarining amalga oshirilishi qishloq xo'jaligi tarmog'ida investitsion-innovatsion jarayonlar samaradorligini oshirish, raqamli iqtisodiyot mexanizmlari va texnologiyalarini joriy etish, investitsiya dasturlari hamda loyihalari ko'lamini kengaytirish, bandlikni ta'minlash kabi muammolarni hal etishga salmoqli asos yaratdi.

¹ Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қумитасининг маълумотлари асосида муаллиф ҳисоб китоблари.

Bu, birinchidan, bozor sharoitida zarur hajmdagi investitsiyalarni jalb etish asosida kichik sanoat soha va subyektlarini rivojlantirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash va eksport qilish imkonini beradi; ikkinchidan, tashqi va ichki bozorlarga kirishni ta'minlaydi; uchinchidan esa, xorijiy investorlarni qishloq xo'jaligi sohasiga jalb qilish imkoniyatlarini yanada kengaytirishga xizmat qiladi.

Fikrimizcha, meva-sabzavot mahsulotlari ishlab chiqarishda miqdor va sifat ko'rsatkichlarining o'zaro uyg'unligini ta'minlagan holda istiqbolli yo'nalishlarni prognoz qilishda jahon amaliyotida bir qator usul va metodlardan foydalaniladi, jumladan:

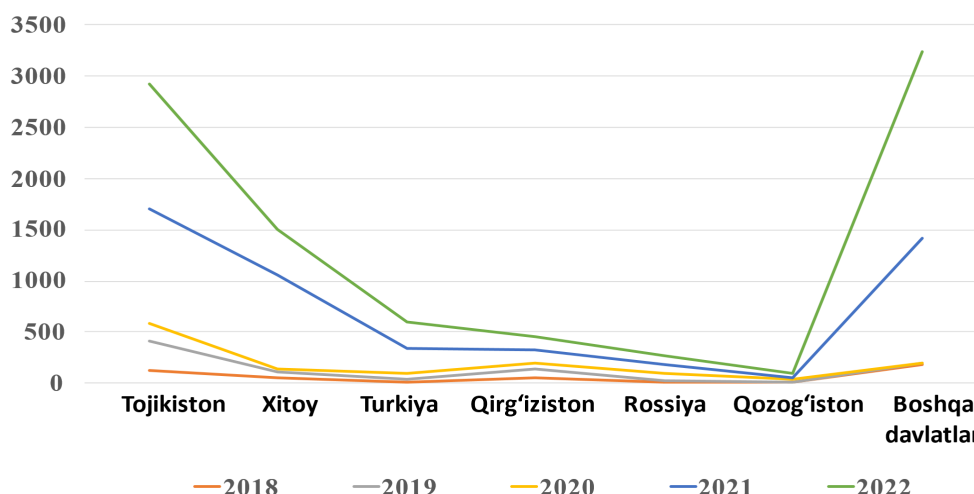
eksport imkoniyatlarini to'g'ri baholash uchun xorijiy hamda qo'shni davlatlarning qishloq xo'jaligi siyosati, xususan umumiy mahsulot hajmi va qishloq xo'jaligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash usullari;

qishloq xo'jaligidagi zaxira yer fondlari, fermer xo'jaliklarida yer resurslaridan foydalanish tizimida almashlab ekish, mahalliy va mineral o'g'itlarni ilmiy asoslangan nisbat va miqdorlarda qo'llash, ekin yerlarini diversifikatsiyalash, suvlarning minerallasuvi, tuproq eroziyasi darajasini baholash va shu kabilar;

qishloq xo'jaligi tarmoqlari va xo'jalik subyektlari faoliyatining samaradorligini zamonaviy texnologiyalar va usullar yordamida oshirishga doir muammolar, ularning yechimlariga bag'ishlangan tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va moliyaviy rag'batlantirish;

oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtiruvchi xo'jaliklar, qayta ishlovchi korxonalar va eksport bilan shug'ullanuvchi tashkilotlarga (transport, logistika subyektlari va boshqalar) maqsadli subsidiyalar, bojxona va kreditlash tizimida imtiyozlar berish.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekiston qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlari hozirgi davrga kelib tashqi bozorlarda muqim raqobat ustunliklariga ega bo'lmoqda va bu holatni muhim ijobiy tendensiya sifatida baholash lozim. Jumladan, meva-sabzavot mahsulotlari eksportidan olingan daromadlar so'nggi 5 yilda keskin oshdi. Natijada, ilgari bu sohada eksport geografiasida asosan MDH davlatlari ustunlik qilgan bo'lsa, so'nggi yillarda ushbu yo'nalishning eksport bozorlari va faoliyat ko'lami tobora kengayib bormoqda (4-rasm).

4-rasm. O'zbekiston meva-sabzavot mahsulotlari eksporti geografiasini va hajmining o'zgarish tendensiyasi (ming AQSh dollari)²

Masalan, respublikamizda yetishtirilgan meva-sabzavot mahsulotlari eksport geografiasini 2018-yilda uncha keng bo'lmagan bo'lsa, 2022-yilga kelib sezilarli darajada kengayganini ko'rish mumkin. Eksportning asosiy ulushi 2018-yilda Tojikiston va Markaziy Osiyo davlatlariga to'g'ri kelgan bo'lsa, 2020-yildan boshlab Xitoy, Turkiya va boshqa davlatlarga ham qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetkazib berish va eksport bozorlarini yanada kengaytirishga erishildi.

Zotan, respublikamizning eksport salohiyatini izchil oshirib borish, uning tovar va jug'rofiy tarkibini kengaytirish, tashqi savdo-iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish milliy iqtisodiyotimizda olib borilayotgan

² https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c860%7c%7c%7c1404%7c%7c%7c4%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

tarkibiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu esa istiqbolda qishloq xo'jaligi sohasida sifat jihatidan sezilarli o'zgarishlarga erishish, uning xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligini oshirish orqali mamlakatimizning iqtisodiy yuksalishiga va aholi turmush farovonligini yaxshilashga mustahkam poydevor yaratadi.

Yuqoridagi ustuvor vazifalarni amalga oshirish, bizning fikrimizcha, quyidagilarga bevosita bog'liq: istiqbolda yer resurslari taqsimotini takomillashtirish, ekin yerlaridan samarali foydalanish, serhosil va serdaromad ekin maydonlarini kengaytirish, ishlab chiqarish aylanmasidan chiqqan yerlarni qayta tiklash, yangi yerlarni ochish, sohalarni maqbul joylashtirish, hududlar va xo'jalik yurituvchi subyektlarni ixtisoslashtirish.

Shu boisdan, masalan, 2020-yilda 136 ming gektar maydonda dehqonchilik ekinlarini, qo'shimcha 63 ming gektar maydonga esa bog' va tokzorlarning asosiy qator oralig'iga ekish, yer osti artezian suvlaridan foydalanish orqali 124 ming gektar yerda ekinlarni almashlab ekish rejalashtirilgan. Bundan tashqari, respublikada suv ta'minotini yaxshilash orqali yana qo'shimcha 155 ming gektar lalmi yerlarni o'zlashtirish uchun Bog'dorchilik va uzumchilik jamg'armasidan 300 milliard so'm mablag' ajratilgan.

FAO ma'lumotlariga ko'ra, dunyoning yirik eksportyor davlatlari orasida O'zbekiston quyidagi o'rinlarni egallab turibdi: quritilgan o'rik bo'yicha – 2-o'rin, yangi o'rik – 4, olxo'ri – 7, karam – 8, mayiz – 9, shaftoli va uzum bo'yicha – 10-o'rin. Ishlab chiqarish xarajatlarining nisbatan pastligi va mahsulot sifatining yuqoriligi so'nggi yillarda yangi, quritilgan va qayta ishlangan meva-sabzavotlar eksportini oshirish imkonini yaratdi.³

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, iqtisodiy jihatdan yuqori darajada rivojlangan davlatlarda meva-sabzavot mahsulotlari eksportini tashkil etishda o'ziga xos dasturlar va yo'nalishlar mavjud. Masalan, AQShda qishloq xo'jaligi mahsulotlari va oziq-ovqat eksportini qo'llab-quvvatlash bo'yicha quyidagi dasturlar faoliyat yuritadi:

Market Access Program (Bozorga kirish dasturi);

Foreign Market Development Program (Xorijiy bozorlarni o'zlashtirish dasturi);

Emerging Market Program (Bozor iqtisodiyotini o'tish davrida rivojlantirish dasturi);

Quality Samples Program (Xorijiy xaridorlarga qishloq xo'jaligi mahsulotlari namunalarni namoyish etish dasturi);

Technical Assistance for Specialty Crops (Maxsus ekin turlarini eksport qilishda texnik yordam dasturi).⁴

Shuningdek, respublikamiz amaliyotida 2018-yilning noyabr oyidan boshlab yuridik shaxslarga oldindan to'lovsiz, akkreditiv ochmasdan va ulgurji savdoga litsenziya olmasdan meva-sabzavotlarni eksport qilishga ruxsat berildi. Eksport qilinayotgan meva-sabzavot mahsulotlarini majburiy bojxona tekshiruvidan o'tkazish tartibi bekor qilindi. 2019-yilning mart oyidan esa meva-sabzavot mahsulotlarini har qanday miqdorda faqat invoys asosida, kontraksiz eksport qilishga ruxsat berildi.

Xulosa qilib aytganda, qishloq xo'jaligi va uning barcha tarmoqlarini tarkibiy isloh qilish va rivojlantirish, eksport salohiyatini yuksaltirish hamda aholini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan to'liq ta'minlashni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash – istiqbolda ushbu strategik tarmoqni bozor raqobatiga mos ravishda rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratadi. Shu sababli, mavjud muammolarni hal etishda xorijiy tajribalarni o'rganish va ularning ilg'or yutuqlarini respublikamiz meva-sabzavotchilik tarmog'iga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda nisbatan ko'proq iste'mol qilinadigan don ekinlari hosildorligi dunyo miqyosidagi o'rtacha darajadan 15–20 sentner/gektar yoki undan ham past bo'lishi mumkin. Ularda ishlab chiqarish sektori asosan ozuqa ekinlarini yetishtiradigan mayda va kichik xo'jaliklardan tashkil topgan bo'lsa-da, shu bilan birga yirik va samarali faoliyat yuritayotgan barqaror plantatsiyalar ham mavjud. Masalan, Markaziy Amerika davlatlaridagi banan plantatsiyalari yoki Braziliyadagi qahva plantatsiyalari shular jumlasidandir (2-jadval)⁵.

2-jadval. "Tovar qishloq xo'jaligi" va "Iste'mol qishloq xo'jaligi" o'rtasidagi asosiy farqlar⁶

Tovar qishloq xo'jaligi	Iste'mol qishloq xo'jaligi
Farqi:	Farqi:
Yuqori hosildorlik	Hosildorligi past
Intensiv rivojlanish	Ekstensiv rivojlanish
Chuqur ixtisoslashtirish	Ixtisoslashish darajasining pastligi
Quyidagi asosiy yo'nalishlar:	

3 Корректировка ТЭО. Проект развитие сектора плодоовощеводства в Республике Узбекистан с участием МБПП Книга 1 Пояснительная записка Ташкент 2018г. с. 76.

4 Foreign Agricultural Service, <http://www.fas.usda.gov>

5 Сельскохозяйственный прогноз ОЭСР-ФАО на 2018-2027 годы [Электронный ресурс]. URL: <http://www.fao.org/publications/oecd-fao-agricultural-outlook/2018-2027/en/> (дата обращения 11.12.2018)

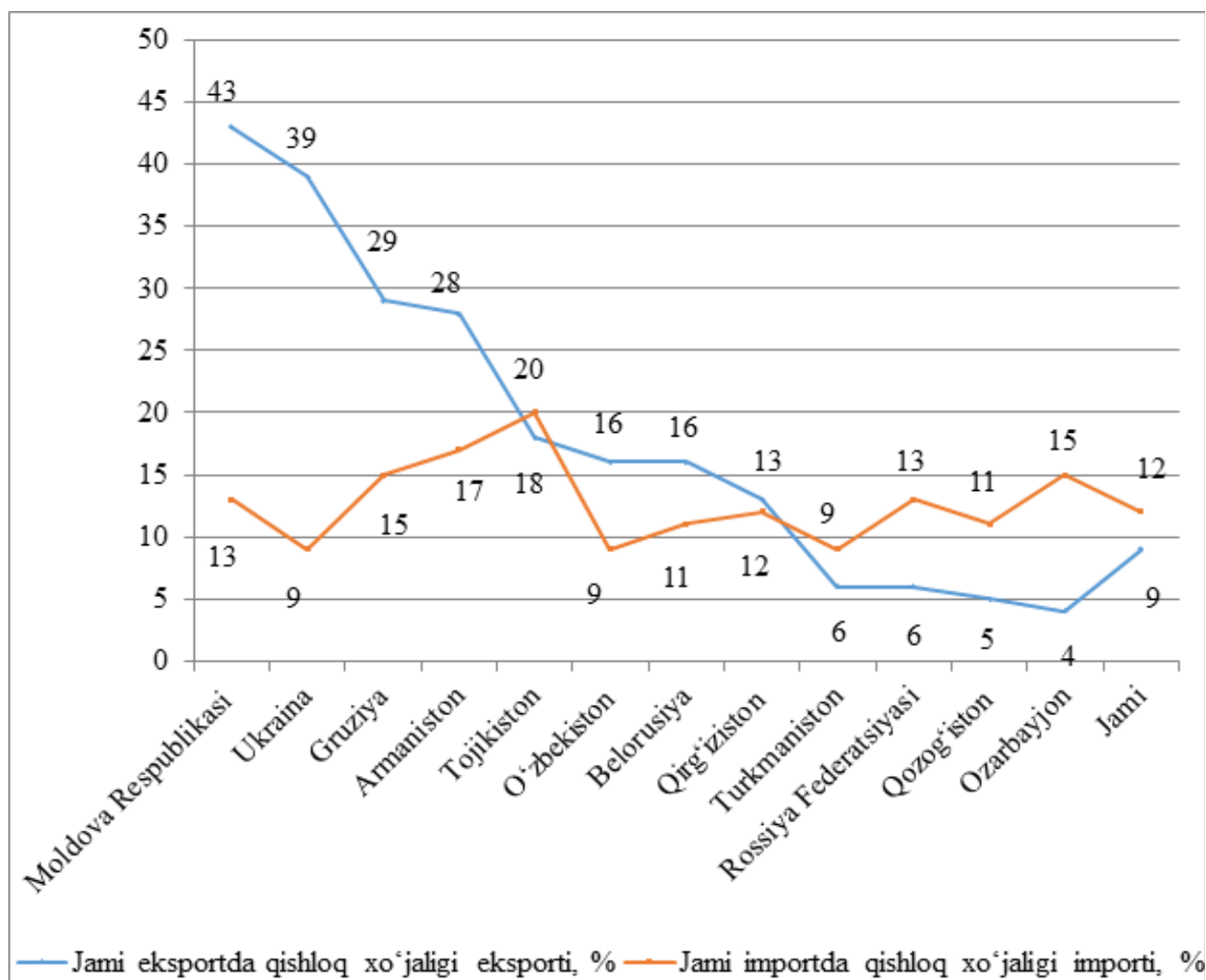
6 Мировая экономика / Под редакцией проф. А.С. Булатова. – М.: Юристъ, 2009.

Intensiv qishloq xo'jaligi va mahsulotlarni markazlashlangan tartibda tayyorlash	Ish hayvonlari va qo'l mehnatiga asoslangan qishloq xo'jaligi
Intensiv bog'dorchilik va sabzavotchilik	Ekstensiv chorvachilik tarmoqlari
Madaniylashgan yaylov chorvachiligi	Ko'chmanchi va yarim ko'chmanchi chorvachilik
Navbat bilan har bir dalaga 1 yil ekin ekmay tuproq unumdorligini oshirish	Ekin maydonlaridan ekstensiv omillar asosida foydalanish

Rivojlangan mamlakatlarda esa qishloq xo'jaligini rivojlantirish bilan bog'liq barcha omil va usullardan ilmiy asosda hamda zamonaviy kompyuter dasturlari orqali foydalaniladi. Bunday davlatlarda boshqaruv mexanizmlari va amaliy vositalar yuqori darajada rivojlangan. Shu sababli "tovar qishloq xo'jaligi" va "iste'mol qishloq xo'jaligi" platformalariga asoslangan davlatlar o'rtasida qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini tashkil etish va rivojlantirishda sezilarli farqlar mavjud.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, jami umumiy qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti va importining jami tovarlar eksporti va importidagi ulushi mos ravishda 2022-yilda 9,1 % va 11,9 %, 2016-yilda esa 1,6 % va 1,4 %ni tashkil qilgan. (5-rasm).

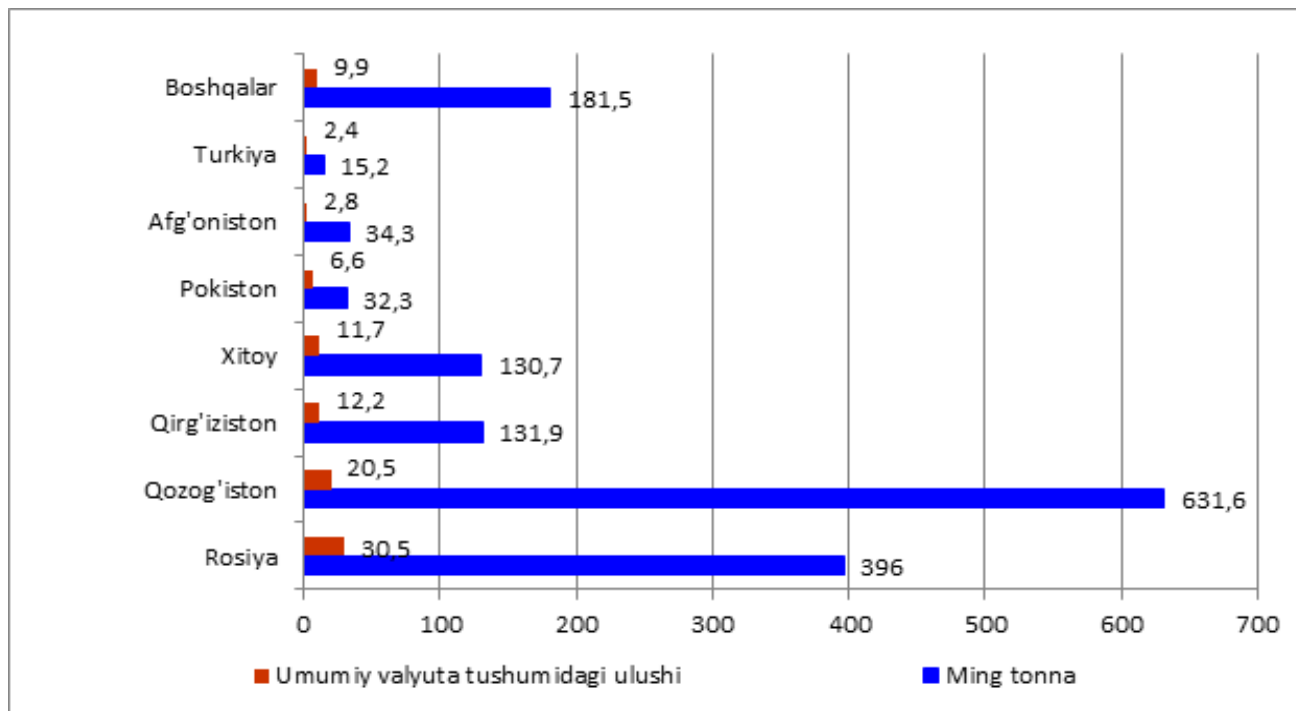
5-rasm. 2022-yilda jami tovarlar eksporti va importi qiymatida qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti va importining ulushi.

Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, global iqlim o'zgarishi va boshqa qator omillar ta'sirida, statistik ma'lumotlarga ko'ra, sobiq ittifoq tarkibida bo'lgan va hozirda o'z iqtisodiy-siyosiy mustaqilligiga erishgan ko'plab mamlakatlarda jami tovarlar eksporti tarkibida qishloq xo'jaligi mahsulotlari ulushi sezilarli darajada qisqargan. Jumladan, Belorusda bu ko'rsatkich 18,0 %dan 15,5 %gacha, Gruziyada 32,8 %dan 28,7 %gacha, Moldovada 46,6 %dan 43,4 %gacha, Turkmanistonda 9,4 %dan 6,3 %gacha, O'zbekistonda esa 26,1 %dan 16,2 %gacha kamaygan.

Yuqoridagi choralar o'z natijasini berib, 2021-yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston meva-sabzavot mahsulotlari eksportida Qozog'iston yetakchi o'rinni egallagan. Biroq ushbu davlatga eksportdan tushgan tushum umumiy valyuta tushumining 20,5 %ini tashkil qilgan. Ayni paytda Rossiya Federatsiyasiga Qozog'istonga qaraganda 40 % kam mahsulot eksport qilingan bo'lsa-da, umumiy valyuta tushumining qariyb 30,5 %i aynan Rossiyaga to'g'ri kelgan.

Shuningdek, respublikamizda yetishtirilayotgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini Xitoy, Turkiya va boshqa Yevropa davlatlariga eksport qilish orqali nafaqat oziq-ovqat bozorini kengaytirish, balki valyuta tushumini ko'paytirish imkoniyatidan ham samarali foydalanish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz (6-rasm).

6-rasm. O'zbekiston Respublikasi meva-sabzavot mahsulotlari eksport hajmi va umumiy valyuta tushumi digrammasi (2021 y.)⁷

2022-yilda 2017-yilga nisbatan jami qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti hajmi 2,3 martaga oshgan. Demak, ichki bozorning yetarlicha to'yinganligi, o'z navbatida, sohaning eksport salohiyatini yanada oshirish va uning geografiasini kengaytirishga xizmat qiladi.

Bunda, bizningcha, meva-sabzavotchilik sohasining eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning quyidagi yo'nalishlari va mexanizmlari muhim rol o'ynaydi. Jumladan:

Avtotransport va havo transporti orqali mahsulot yetkazib berish xarajatlarining 50 %i qoplab berilishi eksportyorlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qildi. Ilgari faqat temir yo'l orqali tashiladigan eksport yuklari subsidiyalangan bo'lib, bu transport vositasi kichik hajmdagi yuklar uchun samarasiz edi;

Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi Eksportga ko'maklashish agentligi eksportyor sug'urta summasidan garov sifatida foydalanganda, uning sug'urta mukofotini qoplab beradi. Bu mahsulotlarni yetkazib berishda moliyaviy xavfsizlik nuqtayi nazaridan samarali mexanizm hisoblanadi;

Eksport tovarlari uchun bojxona hujjatlarini rasmiylashtirishda jismoniy shaxslarga nisbatan majburiy to'lovlar va ijro hujjatlari bo'yicha qarzlarni tekshirish tartibining bekor qilinishi eksport jarayonlarini tezlashtirib, ularni soddalashtirishga xizmat qilmoqda⁸.

Shunday qilib, prognozlash ilmiy asoslangan rejaviy qarorlar qabul qilishning asosi hisoblanib, rejalashtirishning ilmiy darajasini oshirish va ilmiy ma'lumotlar bazasini shakllantirish uslublaridan biri sifatida o'rta va uzoq muddatli reja konsepsiyasi, tizimli tahlil va optimal rejaviy qarorlarni qabul qilishni qo'llab-quvvatlash vositasi bo'lib xizmat qiladi. Amaliyotda rejalashtirishda ilmiy asoslangan prognozlardan foydalanish korxonalarining maqsadli rivojlanish istiqbollarini aniqlash, iqtisodiy o'sishning salbiy tendensiyalarini o'z vaqtida oldini olish, resurslardan oqilona foydalanishning optimal usullarini belgilash, yer resurslari miqdori va sifatini ilmiy asoslash, qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligini oshirish va mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

⁷ <https://yuz.uz/news/2021-yilda-ozbekistonning-meva-sabzavot-mahsulotlari-eksporti>.

⁸ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 7 майдаги "Экспорт фаолиятини янада қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-4707 қарори.

Fikrimizcha, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda miqdor va sifat ko'rsatkichlarining o'zaro uyg'unligini ta'minlagan holda istiqbolli yo'nalishlarni prognoz qilishda jahon amaliyotida bir qator usul va metodlardan foydalaniladi.

Qishloq xo'jaligi YalMga ta'sir etuvchi asosiy uchta omil – ekin maydoni, hosildorlik va investitsiya hajmining ta'sir darajalarini aniqlovchi ekonometrik model asosida respublika meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan bashorat ko'rsatkichlari ekin maydoni, hosildorlik va eksport hajmi indikatorlari asosida ishlab chiqildi. 2015 va 2021-yillarga nisbatan 2030-yilda sabzavot mahsulotlari hajmi mos ravishda 1,6 va 1,4 marta, meva – 2,0 va 1,8 martadan ortiq, uzum esa 1,4 va 1,3 martaga yaqin o'sishi prognoz qilindi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Eksport imkoniyatlarini to'g'ri baholash uchun xorijiy hamda qo'shni davlatlarning qishloq xo'jaligi siyosati, jumladan, umumiy mahsulot (tovar) hajmi va davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari chuqur tahlil qilinishi lozim.

Qishloq xo'jaligidagi zaxira yer fondlari, fermer xo'jaliklarida yer resurslaridan foydalanish tizimida almashlab ekish, mahalliy va mineral o'g'itlardan ilmiy asoslangan nisbat va miqdorlarda (GMOdan xoli holda) foydalanish, ekin yerlarini diversifikatsiyalash, suvlarning minerallashuv darajasi, tuproq eroziyasini baholash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar ishlab chiqilishi zarur.

Qishloq xo'jaligi tarmog'i va xo'jalik sub'ektlari faoliyati samaradorligini raqamli texnologiyalar va zamonaviy usullar orqali oshirishga qaratilgan tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va moliyaviy rag'batlantirish tizimi yo'lga qo'yilishi lozim.

Oziq-ovqat mahsulotlari yetishtiruvchi xo'jaliklar, qayta ishlovchi korxonalar va eksport faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlar (transport, logistika sub'ektlari va boshqalar) uchun maqsadli subsidiyalar, bojxona va kreditlash tizimida imtiyozlar joriy etilishi muhim.

Keyingi yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, tayyorlash, tashish, qayta ishlash, saqlash va sotish tizimidagi islohotlar eksport salohiyatini oshirishda hal qilinmagan muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, mahsulot ishlab chiqaruvchilar uchun xalqaro standartlar, tovarlarning ichki va tashqi bozorlardagi harakati, qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlantirish istiqbollarini belgilovchi raqamli elektron platformaning yaratilmaganligi, axborot bazasining esa to'liq shakllantirilmagani dolzarb muammolardan biri sifatida qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 23 oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi PF-5853-sonli Farmoni.
2. FAO. 2020. Agroprodovolstvennyye rynki i trgovaya politika v period pandemii COVID-19. Rim. <https://doi.org/10.4060/ca8446ru>, Adaptatsiya biznes-modeley dlya podderjaniya agroprodovolstvennykh predpriyatiy vo vremya pandemii COVID-19
3. Metodicheskie podxody k razrabotke prognoznnykh modeley razvitiya selskoxozyaystvennogo proizvodstva sChR RF / I.F. Xiskov, V.F. Pechenevskiy, I.B. Zagaytov i dr. // Pod nauchno-met. rukovodstvom akademika RASXN Xiskova I.F., d.e.n. Zagaytova I.B. – Voronej: GNU NIIEOAPK sChR RF, 2014. – 64 s.
4. The Global Competitiveness Report 2001-2002, Executive Summary: Competitiveness and Stages of Economic Development, Michael E. Porter, Jeffrey D. Sachs, John W. McArthur.
5. K.Zokirov, Z.Xosilova, B.Shermatov, A.Komilov, A.Mengnorov and D. Abdullayev. Changes in the agrochemical properties of the soil during fertilization of the watermelon plant. BIO Web of Conferences 149, 01036 (2024). <https://doi.org/10.1051/bioconf/202414901036>.
6. Тургунов Т.Т., Менгноров А.А. Математические методы прогнози-рования сельскохозйственных производств // Вестник науки и образования 2020. № 24 (102). часть 3-В. Рос. импакт-фактор 3,58. стр. 26-29.
7. Менгноров А.А., Джураев Б.Б. Specific Requirements and Characteristics of the Assessment of the Development and Transformation of Agriculture in the Process of Economic Modernization. // 17.01.2023. International journal of biological engineering and agriculture. Том 2(1) p. 23-30.
8. А.А.Абдувасиков А.А., Менгноров А.А., Ачилов М.У. Econometric analysis and forecast of the development of the fruit and vegetable network in the conditions of digitalization of the economy. // IOP Conference Series: Earth and nvironmental Science 2023/3/1 Том 1142 (1). p. 106.
9. Менгноров А.А. Factors Affecting on the competitiveness and exports of agriculture products in Uzbekistan. // Matererialien der XVI internationalen wissenschaftlichen und praktichen konferenz Wissenschaft ohne Grenzen – 2020 Volume 20. – 30 март-7 апрел 2020. p.256-258 б.
10. Мамадияров Д.У., Менгноров А.А., Жалилов Ш.Х., Джураев Б.Б. Forecasting vegetable prices on the basis of the markov chain model. // Solid State Technology – 2020 Volume: 63 Issue: 4. p. 8.
11. Boshlarovich, I. A. (2024). Opportunities for the development of the walnut market within the framework of farm activities. Science and Innovation, 3(4), 37-44.
12. Inobatov, A. (2024). Xususiy sektordagi tadbirkorlik faoliyatiga berilayotgan imkoniyatlardan samarali foydalanish. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2(3), 24-30.

13. Inobatov, A. (2024). Dehqon xo'jaliklarida yetishtirilgan grek yong'og'ini iste'molchilarga yetkazib berish yo'llari.
14. Inobatov, A. (2024). Dehqon xo'jaliklarida grek yong'og'i ishlab chiqarish tizimining hozirgi holati «Agroiqtisodiyot jurnal» 2(4)15-17.
15. Inobatov, A. (2024) Qishloq xo'jaligiga kiritilgan investitsiyalarning samaradorligini baholash «Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda demografik omillarning o'rni» respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami. –T.: TDIU 2024. – 355 b.
16. Inobatov, A., & Ziyadullaev, I. (2023). Improving the methodology for predicting the yield of walnuts in farms based on econometric models. In E3S Web of Conferences (Vol. 376, p. 02001). EDP Sciences.
17. Bozorova O.R. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni nazariy ilmiy asoslari iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2024-yil, fevral

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>